

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI,
PROTECȚIEI SOCIALE
ȘI PERSOANELOR VÂRSTNICE
ORPOSDRU REGIUNEA VEST

ASOCIAȚIA
PENTRU DEZVOLTARE
DURABILĂ SLATINA

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial
Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013
“Investește în oameni!”

femintegra
șansa ta la integrare

**GHID DE BUNE PRACTICI
ÎN COMBATEREA VIOLENȚEI DOMESTICE**

CUPRINS

I. Politici Europene în domeniul violenței domestice	4
II. Măsuri în domeniul violenței domestice	7
II.1 Măsuri legale – bune practici	9
II.2 Servicii pentru femeile victime ale violenței domestice – bune practici	9
II.3 Bune practici în combaterea violenței domestice	10
III. Combaterea violenței domestice în Spania	13
IV. Strategii de combatere a violenței domestice – sinteză	18
V. Bibliografie selectivă	22

I. POLITICI EUROPENE ÎN DOMENIUL VIOLENȚEI DOMESTICE

În ultimii 20 de ani, violența domestică a cunoscut o atenție deosebită din partea specialiștilor și a decidenților de strategii și programe de dezvoltare socială. Deși a fost și încă este un fenomen des întâlnit în cadrul mediului familial violența domestică a fost recunoscută ca o problemă socială doar de puțin timp în ciuda puternicelor sale efecte negative atât la nivelul partenerilor de cuplu cât și la nivelul copiilor care sunt martorii violenței domestice.

Potrivit studiilor și documentelor de poziție realizate la nivelul UE, violența domestică împotriva femeilor reprezintă una dintre cele mai des întâlnite forme de violare a drepturilor omului la nivelul statelor membre și una dintre cele mai grave probleme la nivel global. Violența împotriva femeilor este o violare a libertăților și drepturilor fundamentale (dreptul la libertate și securitate). Problema violenței împotriva femeilor a atras atenția și intervenția ONU care, în 1995, a organizat la Beijing o conferință dedicată acestei probleme unde a fost adoptată Platforma de Acțiune de la Beijing. Acest document, asumat la nivelul statelor membre ONU, atrage atenția asupra problemei violenței domestice și propune o serie de obiective strategice și măsuri pentru prevenirea și eliminarea violenței împotriva femeilor. De asemenea, propune o serie de cerințe în ceea ce privește revizuirea legislației în domeniul violenței domestice. Toate țările membre UE au semnat Platforma de Acțiune de la Beijing. Mai mult, Instituțiile UE precum Parlamentul European sau Comisia Europeană au întărit prevederile platformei de la Beijing printr-o serie de rezoluții, directive și programe care definesc combaterea violenței împotriva femeii drept o direcție fundamentală de acțiune la nivelul UE.

Platforma de Acțiune de la Beijing solicita statelor semnatare să elaboreze și să implementeze planuri de acțiune pentru eliminarea violenței împotriva femeilor și să aloce resurse necesare pentru activități menite să ducă la eliminarea violenței domestice. În anul 2005 14 țări member UE (printre care și România) adoptaseră deja Planuri Naționale de Acțiune în domeniul violenței împotriva femeilor pentru ca în 2008 numărul țărilor cu astfel de strategii să ajungă la 24.

O analiză a acestor planuri naționale raportate de țările membre UE indică o serie de diferențe substanțiale de abordare care ridică probleme în ceea ce privește compararea datelor privind acest fenomen:

a. Diferențe substanțiale de definire a violenței domestice. Definirea violenței domestice este una controversată în principal din cauza multiplelor sale forme de manifestare. Se vorbește astfel despre violență fizică, violență verbală, emoțională, psihică, economică, etc. Toate aceste forme de violență implică abordări diferite și mecanisme diferite de măsurare și intervenție ceea ce face dificilă compararea planurilor naționale de acțiune. Spre exemplu, legislația din România cuprinde una dintre cele mai avansate și complexe modalități de definire a violenței domestice. Deși această definire legală se plasează în avangarda legislațiilor europene în domeniu, utilitatea ei practică este limitată în condițiile în care, exceptând violența fizică, nu există instrumente și modalități de identificare și intervenție la nivelul formelor soft de violență.

b. La nivelul statelor membre UE planurile naționale privind violența domestică se subsumează fie strategiilor naționale în domeniul egalității de șanse (spre exemplu Luxemburg, Spania, Ungaria), fie strategiilor privind familia (Letonia, România), fie în cadrul unor strategii mai ample privind violența și criminalitatea (Austria, Estonia).

c. Gradul de elaborare a planurilor naționale de acțiune variază foarte mult de la câteva rânduri la câteva pagini. Există planuri ce includ analize detaliate cu privire la manifestarea violenței domestice (Irlanda) în timp ce majoritatea planurilor au la bază o analiză generică a fenomenului.

d. Măsurile planurilor naționale de intervenție pentru combaterea violenței domestice sunt extrem de variate de la o țară la alta, însă pot fi structurate în trei mari arii de intervenție:

i. **Informarea, educarea și instruirea actorilor cheie cu rol în prevenirea și eliminarea violenței domestice.** Această arie de intervenție vizează creșterea gradului de conștientizare a actorilor sociali (specialiști în domeniul asistenței sociale, educației sau sistemului juridic și de impunere a legii) cu privire la dimensiunea și implicațiile fenomenului violenței domestice, dar și instruirea acestora pentru a interveni eficient în cazurile de violență domestică.

ii. **Prevenirea și remedierea comportamentelor violente.** Această linie de acțiune vizează reducerea incidenței comportamentelor agresive (prevenția) și se concentrează mai ales pe activități de educare a tinerilor adolescenți și de schimbare comportamentală a celor cu înclinații spre violență domestică.

iii. **Suport pentru victimele violenței.** Majoritatea planurilor naționale se concentrează pe dezvoltarea programelor de suport pentru victimele violenței domestice, incluzând aici și serviciile de suport pentru copii victime ale violenței domestice sau martori ai violenței domestice.

Convenția Consiliului Europei pentru Prevenirea și Combaterea Violenței Împotriva Femeilor și Violenței Domestice (2011) reiterează recomandarea consolidării politicii comprehensive și coordonate în vederea prevenirii și combaterii tuturor formelor de violență în familie, în special prin îmbunătățirea coordonării la cel mai înalt nivel și elaborarea unei noi strategii multianuale solide pentru a preveni și a pedepsi actele de violență în familie. Acest document de poziție impune țărilor membre să acorde o atenție specială violenței domestice ceea ce duce, în majoritatea cazurilor, la dezvoltarea de strategii naționale dedicate violenței domestice. În România, **Strategia națională pentru prevenirea și combaterea fenomenului violenței în familie pentru perioada 2013–2017** și **Planul operațional pentru implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea fenomenului violenței în familie pentru perioada 2013–2017** sunt aprobate prin H.G. nr. 1156/2012.

Prevederi legale europene în domeniul violenței domestice

Eficiența intervențiilor în cazul violenței domestice depinde, în mare măsură, de mecanismele legale existente care vizează acest fenomen. Sistemele legislative și mijloacele legale de intervenție variază foarte mult de la o țară la alta reflectând, în primul rând, modul de definire a violenței domestice ca o problemă socială sau privată. Spre exemplu, sistemele legislative din majoritatea țărilor au fost modificate dând posibilitatea autorităților să se autosesizeze și să intervină în absența unei plângeri oficiale formulată de victimă. O serie de țări însă (Cehia, Italia, Lituania, Ungaria, Bulgaria Romania) consideră violența domestică drept o problemă privată și solicită înregistrarea unei plângeri formale din partea victimei. Acest lucru este valabil mai ales în cazul în care vătămarea este considerată mai puțin severă (European Commission, 2010a: 64). Analiza legislativă a scos în evidență trei abordări în ceea ce privește pedepsele penale în cazul violenței domestice (European Commission, 2010a: 62):

- a. Păstrarea prevederilor legale curente cu clarificarea faptului că existența unei relații maritale nu reduce, în nici un fel, caracterul penal al unui comportament agresiv.
- b. Acordarea unui spor de pedeapsă în condițiile în care comportamentele agresive se produc în cadrul familial (considerat ca factor agravant).
- c. Introducerea în codul penal a unor prevederi speciale pentru judecarea și pedepsirea violenței domestice.

Ordinul de restricție, ca mecanism de intervenție și asigurare a securității victimelor violenței domestice a fost una dintre prioritățile legislative europene ce a determinat asumarea acestei prevederi legale de către toate țările membre. Mai mult, preocuparea pentru existența prevederilor legale în această privință a determinat chiar adoptarea unei dimensiuni transnaționale a ordinului de restricție și instituirea ordinului de restricție european (extinderea valabilității unui ordin de restricție emis într-o țară membră UE pe întreg teritoriul Uniunii Europene).

Cadrul legal din România

Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie.

Legea 25/2012 privind modificarea și completarea Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie. Lege nr. 25/2012

HG 1156/2012 privind aprobarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea fenomenului violenței în familie pentru perioada 2013-2017 și a Planului operational pentru implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea fenomenului violenței domestice.

II. MĂSURI ÎN DOMENIUL VIOLENȚEI DOMESTICE

Analiza experienței acumulate până în prezent în domeniul violenței domestice permite identificarea unui număr mare de posibile măsuri, fiecare fiind mai mult sau mai puțin eficientă în funcție de contextul și modul în care este pusă în aplicare. Din acest punct de vedere sunt greu de identificat bune practici universal aplicabile ci, mai degrabă, bune practici adaptabile individual, la fiecare caz în parte, de violență domestică în funcție de specificul situației. În adoptarea acestor intervenții este necesar a ține cont de:

- a. Caracteristicile agresorului
- b. Caracteristicile victimei
- c. Caracteristicile familiei
- d. Specificul comportamentului violent (intensitate, recurență, etc)
- e. Existența structurilor de suport pe plan local
- f. etc.

II.1 Măsuri legale – bune practici

O analiză a măsurilor legale de intervenție în cazul violenței domestice (Buzawa & Buzawa, 1996) a permis identificarea următoarelor prevederi legale utilizate în practica intervențiilor:

Raportarea și înregistrarea cazurilor de violență domestică. Obligația legală a lucrătorilor din sistemul medical de a raporta vătămrile ce par a fi rezultatul violenței domestice către organele de poliție spre investigare joacă un rol important în reducerea incidenței viitoare a actelor de violență domestică. Intervenția organelor de poliție, chiar dacă nu implică finalizarea unui dosar sau acordarea de sancțiuni, joacă un rol important atât în temperarea pornirilor violente ale potențialilor agresori, cât și în educarea și informarea victimelor. Aceștia, dar și victimele, ajung să conștientizeze prevederile legale în cazul violenței domestice, implicațiile legale dar și gradul de disponibilitate a instituțiilor statului de a intervenii pentru combaterea acestui fenomen. Crearea unui sistem de raportare și înregistrare a cazurilor de violență domestică permite de asemenea și o mai bună monitorizare și evaluare a dinamicii acestui fenomen. Crearea unor mecanisme clare de clasificare, înregistrare și raportare a cazurilor de violență domestică la nivelul procedurilor polițienești reprezintă o cerință esențială pentru cunoașterea fenomenului.

Crearea de structuri/departamente de poliție specializate. Polițiștii sunt, de regulă, primele persoane ce intervin în cazurile de violență domestică și, de aceea, se impune crearea unui cadru

instituționalizat de intervenție care să asigure atât mecanismele legale cât și competențele individuale de intervenție. În această privință experiențele pozitive înregistrate la nivelul țărilor UE recomandă:

- Includerea problematicii violenței domestice în formarea de bază a polițiștilor
- Crearea de echipe specializate care să intervină în cazurile de violență domestică
- Crearea de echipe multidisciplinare (asistenți sociali) pentru intervenții de urgență
- Posibilitatea de arest preventiv și emitere a unui ordin de evacuare în condițiile în care se apreciază că există un risc ridicat de intensificare a conflictului
- Monitorizarea familiilor unde s-a intervenit pentru aplanarea unui conflict intrafamiliar (se recomandă contactarea cel puțin o dată în următoarele 3 zile de la intervenția în cazul de violență domestică).

Arest preventiv. Este o măsură de intervenție mai ales în situații de criză intrafamiliară (scandal) ce implică încarcerarea agresorului pentru o perioadă scurtă de timp (24h) fără ca acest lucru să fie urmat de urmărirea penală și trimiterea agresorului în judecată. Măsura are mai ales un rol preventiv cu privire la repetarea actelor de violență și duce, în multe cazuri, la reducerea recidivei violenței domestice. Arestul este o modalitate de informare și conștientizare cu privire la caracterul penal al comportamentelor agresive intrafamiliale.

Urmărirea penală. Întocmirea dosarelor penale și urmărirea în justiție a abuzatorilor reprezintă o măsură legală aplicată, de regulă, în cazuri grave de violență domestică asociate cu vătămare corporală declarată. Măsura are un rol reparatoriu post factum și este, de cele mai multe ori, tardivă mai ales în condițiile în care violența domestică cu care este asociată implică decesul victimei sau vătămarea ei gravă. În aceste situații caracterul reparatoriu este mai ales pentru rudele victimei și pentru comunitate, în ansamblul său. Bunele practici în această privință implică, de regulă i) crearea de instanțe de judecată specializate în judecarea cazurilor de violență domestică și ii) reducerea gradului de toleranță față de cazurile de violență domestică (aplicarea sancțiunilor penale și pentru forme mai ușoare sau mai „sofisticate” de violență domestică).

Sancționare cu amendă. Măsura, deși este prezentă în majoritatea legislațiilor, are un efect controversat la nivelul mediului familial ducând, în cele mai multe cazuri, la creșterea privațiunilor pe care le au de îndurat victimele și copiii. Aplicarea unei sancțiuni financiare duce la reducerea resurselor financiare nu doar ale agresorului, ci ale întregii familii victima fiind blamată de către agresor pentru acest lucru. Din acest punct de vedere nu se recomandă aplicarea acestei măsuri în lipsa altor intervenții care să securizeze victimele.

Ordinul de restricție. Ordinul de restricție este o măsură considerată utilă pentru a asigura securitatea și integritatea victimelor și pentru a preveni abuzatorii de a mai răni victimele. Ordinul de restricție impune abuzatorului ca, pentru o anumită perioadă de timp, să nu se apropie de victimă. Instituirea ordinului de restricție implică o anumită procedură, uneori greoaie, cauzată, în principal, de slaba cunoaștere a prevederilor legale în această privință.

Obligația de participare la programe de consiliere pentru agresori. Din ce în ce mai multe țări oferă instanțelor de judecată posibilitatea legală de a impune agresorilor obligația de a participa la programe speciale de tratament psihologic ca și condiție a eliberării condiționate sau alternativă la alte sancțiuni. Astfel de programe de consiliere și asistență pentru agresori au cunoscut o largă dezvoltare fiind extrem de diferite funcție de modul de concepere și fundamentul teoretic de explicare a comportamentului agresiv. În primul rând se diferențiază consilierea individuală de consilierea de cuplu și de consilierea de grup. O problemă fundamentală este legată de evaluarea relevanței și utilității acestor programe terapeutice și de acreditarea lor pentru a putea fi introduse ca opțiune în programele de probațiune.

Crearea de instanțe specializate. În ultimii ani, o serie de state au instituit instanțe specializate pentru analiza și judecarea cazurilor de violență domestică pentru a se asigura o atenție adecvată acestora. Promovarea acestei soluții legale a avut la bază mai ales faptul că parte dintre victimele directe sau indirecte ale violenței domestice sunt copiii (ce necesită instanțe specializate).

II.2 Servicii pentru femeile victime ale violenței domestice – bune practici

La nivelul țărilor UE s-au conturat, în ultimii ani, patru categorii mari de intervenții privind dezvoltarea serviciilor pentru victimele violenței domestice.

Centre de consiliere în domeniul violenței domestice. Acestea sunt centre non-rezidențiale care furnizează servicii diverse victimelor violenței domestice precum: informare, consiliere, asistență, etc. Astfel de centre au un rol activ în oferirea de suport emoțional, material, juridic (asistență socială, economică, medicală, juridică), dar și un rol activ în educarea și creșterea gradului de conștientizare a comunităților locale cu privire la prevalența și implicațiile violenței domestice. De regulă, astfel de centre furnizează și o serie de servicii suplimentare în domeniul incluziunii sociale și integrării pe piața muncii. Existența acestor centre și vizibilitatea lor la nivel comunitar asigură accesul victimelor violenței domestice la servicii de specialitate.

Standardul UE în această privință este de cel puțin un centru de consiliere pentru femei victime ale violenței domestice la 50000 femei.

Servicii de intervenții de urgență (Emergency support services). Sunt servicii furnizate de personal specializat în cadrul serviciilor de urgență din spitale sau organizate ca echipe de servicii sociale de urgență și care furnizează servicii de suport imediat în situații de criză. Astfel de echipe de intervenție includ o abordare interdisciplinară menite să ofere asistență socială, suport medical, intervenție legală de urgență, adăpost, etc. Existența echipelor mobile de intervenție și acțiunea proactivă a acestora este considerată o bună practică în dezvoltare la nivelul țărilor membre UE.

Helpline – linie specială de informare și consiliere în domeniul violenței domestice. Instituirea unei linii telefonice de tip helpline dedicată victimelor violenței domestice este considerată o bună practică instituită în 20 de țări membre UE. Serviciile de tip helpline care funcționează nonstop furnizează servicii de informare, consiliere, intervenție în situații de criză și mobilizare a serviciilor specializate de intervenție și sprijinire a victimelor violenței domestice. Se consideră că serviciile de acest gen trebuie să fie specializate din punct de vedere al genului și specializate pentru acordarea de asistență, informare și îndrumare femeilor (CoE, 2008b: 28).

Centre de adăpost pentru victime ale violenței domestice. Astfel de centre furnizează servicii de adăpost pe termen scurt și mediu pentru victimele violenței domestice. Ele furnizează servicii de bază de hrană și adăpost pentru femeile și copiii ce caută soluții pentru părăsirea unei relații de cuplu caracterizată de violență. Cel mai adesea, aceste centre furnizează un cumul de servicii ce includ:

- a. Adăpost
- b. Hrană
- c. Terapie individuală și de grup
- d. Consiliere pentru refacerea vieții independente
- e. Formare profesională
- f. Mediere pe piața muncii
- g. Consiliere legală și asistență juridică
- h. etc.

Potrivit standardelor UE în această privință este necesar ca statele membre să dezvolte o rețea densă de astfel de centre: cel puțin un centru la 10.000 de locuitori.

II.3 Bune practici în combaterea violenței domestice

Dezvoltarea acestor servicii destinate victimelor violenței domestice este necesar a fi însă realizată prin incorporarea următoarelor principii (potrivit WAVE - Women against Violence Europe - o platformă de organizații implicate active în elaborarea și implementarea de strategii în domeniul violenței domestice la nivelul UE):

■ **Stoparea violenței și prevenirea altor acte de violență.** Scopul ultim al serviciilor din acest domeniu este stoparea imediată a violențelor și eliminarea riscului de reluare a acestora. Acest lucru implică atât intervenții de urgență (în cazul episoadelor de violență acută) cât și intervenții pe termen mediu și lung pentru refacerea vieții victimelor.

■ **Activități susținute de informare și conștientizare.** Derularea de campanii de informare și educare a populației este extrem de importantă în condițiile în care cea mai mare parte a fenomenului este neraportată. Din acest punct de vedere serviciile sunt orientate către două categorii mari de victime, și anume:

a. Victime declarate – care solicită sau acceptă servicii de suport din partea structurilor specializate. Reprezintă, potrivit studiilor, o mică parte din totalitatea victimelor violenței domestice.

b. Victime nedeclarate – persoane (femei) care trăiesc într-o relație abuzivă, dar care nu au încă curajul sau hotărârea de a apela la servicii specializate de sprijin. Această categorie reprezintă, potrivit studiilor, cea mai mare parte dintre victimele violenței domestice.

■ **Furnizarea serviciilor de personal specializat** ce posedă o bună înțelegere a fenomenului și a implicațiilor sale. Acest lucru este valabil atât în ceea ce privește activitățile de informare, activitățile de intervenție în situații de criză, cât și pe cele de recuperare. Formarea personalului trebuie să asigure evitarea totală a judecăților de valoare la adresa victimelor (blamarea victimelor) și să permită acordarea serviciilor pornind de la declarațiile victimelor fără solicitarea de dovezi privind violențele suferite.

■ **Specializarea serviciilor pe sprijinirea femeilor.** Serviciile nu trebuie orientate generic către victimele violenței domestice ci în mod specific pentru femeile victime ale violenței domestice ținând cont de faptul că cca 90% dintre victimele violenței domestice sunt femei și că aproape toate persoanele ce apelează la aceste servicii sunt femei.

■ **Specializarea serviciilor pe categorii de femei** cum ar fi: mame cu mai mulți copii, femei tinere, femei vârstnice, femei migrante, femei aparținând minorităților etnice, etc. Specializarea trebuie de asemenea să țină cont și de forma de violență suferită de victimă.

■ **Integrarea serviciilor pentru copii în pachetul de servicii de asistență destinat victimelor violenței domestice.** Copiii sunt totdeauna afectați de violența de cuplu la nivelul părinților și sunt, adesea, ei înșiși victime ale abuzurilor. De aceea serviciile pentru femeile victime ale violenței trebuie să include o serie de resurse și facilități pentru sprijinirea copiilor în acord cu vârsta și nevoile lor specifice. Serviciile de consiliere și sprijin pentru copii este important a fi furnizate în paralel cu serviciile de consiliere pentru mame. Acest lucru, poate determina o consolidare a relației mamă-copil într-un sistem familial non-violent.

■ **Asigurarea securității.** Serviciile furnizate în acest domeniu trebuie să asigure securitatea atât a victimelor cât și a lucrătorilor care furnizează servicii. Adoptarea unor măsuri și sisteme de siguranță reprezintă o dimensiune centrală a acestor servicii.

■ **Acces facil, liber și gratuit la servicii.** Serviciile trebuie oferite în mod gratuit și trebuie distribuite teritorial în mod uniform pentru a permite accesul victimelor. Funcționarea lor trebuie asigurată non stop.

■ **Caracter proactiv al ofertei de servicii.** Pentru femeile captive într-o relație abuzivă căutarea suportului nu este un lucru ușor. Foarte adesea abuzatorul ține victima într-o stare de dependență și control total limitând posibilitatea de mișcare și contact cu actori externi. În acest context este important ca structurile implicate în furnizarea de servicii să aibă o abordare proactivă. Este important ca aceste servicii să fie oferite victimelor și nu trebuie așteptat ca victimele să facă primul pas către acestea.

■ **Asigurarea anonimatului și confidențialității.** Pentru protejarea integrității și a drepturilor este necesar ca serviciile furnizate victimelor să asigure confidențialitatea și anonimatul. Din acest punct de vedere este important ca victimele să fie consultate în privința tuturor acțiunilor legate de transmiterea de informații personale către alte structuri sau specialiști. Excepție de la această regulă de bază fac situațiile în care viața, sănătatea și integritatea victimelor sunt supuse riscului.

■ **Urmărirea și responsabilizarea abuzatorilor.** Tragerea la răspundere a abuzatorilor și asigurarea faptului că aceștia sunt pedepsiți în acord cu violențele comise reprezintă o dimensiune importantă de acțiune pentru restabilirea justiției sociale. Totuși, pedeapsa nu este mereu suficientă. Abuzatorii trebuie să evite repetarea viitoare a actelor de violență și, pentru ca acest lucru să se întâmple, este important ca aceștia să înregistreze o serie de modificări atitudinal-comportamentale. Cum majoritatea abuzatorilor nu participă de bună voie la astfel de programe este important ca reglementările legale să impună acest lucru. Implicarea abuzatorilor în activități destinate informării și sprijinirii victimelor violenței domestice este considerată o bună practică ce poate fi integrată în orice program de reabilitare atitudinală a abuzatorilor.

■ **Consolidarea încrederii în sine.** Victimele violenței domestice trăiesc adesea sentimentul nepuinței specific celui ce se află, în mod constant, la mila unei alte persoane agresive. Este o experiență traumatică ce intensifică sentimentul nepuinței, al insignifianței personale și al incapacității de a face față situațiilor. Violența domestică (atât fizică, cât și verbală) determină o deteriorare pe termen mediu și lung a stimei și respectului de sine și generează stres, atitudine timorată, submisivă, etc. Se impune astfel ca toate programele de suport să încerce, prin toate demersurile realizate, să redea demnitatea victimelor, să (re)construiască încrederea în sine și capacitatea de a-și defini propria existență.

■ **Dreptul la autodeterminare.** Acest principiu de acțiune pornește de la recunoașterea faptului că violența domestică implică o componentă intimă unde doar victima are dreptul de decizie și intervenție. Cu alte cuvinte, personalul ce furnizează serviciile de suport are dreptul doar la a informa victimele urmand ca acestea să fie cele care decid cu privire la măsurile de intervenție la nivelul relației interpersonale dintre parteneri (victimă și abuzator). Scopul declarat al intervențiilor trebuie să fie stoparea comportamentelor violente și nu stoparea relațiilor interpersonale dintre membrii familiei. A pune capăt relației sau a-i mai da o șansă este o decizie pe care numai victima o poate lua, iar această decizie trebuie respectată de personalul structurilor de suport și integrată în serviciile furnizate.

■ **Furnizarea serviciilor de suport de către angajați de gen feminin.** Femeile victime ale violenței domestice dezvoltă adesea mecanisme de apărare ce vizează bărbații în general, nu doar agresorul (teamă față de bărbați, evitarea contactului cu aceștia, etc.). Din această cauză este important ca serviciile destinate femeilor victime ale violenței domestice să fie furnizate de angajați de gen feminin cu pregătire adecvată în domeniu. Principiul femeilor care sprijină femei (women helping women) este recunoscut ca fiind central în consolidarea încrederii victimelor violenței domestice. Acest aspect legat de resursele umane implicate în serviciile de suport (servicii de consiliere psihologică, personalul centrelor de zi sau rezidențiale, personalului liniilor telefonice de tip hotline) este important să se regăsească atât la nivelul lucrătorilor ce interacționează direct cu victime-

le, cât și la nivelul structurilor de management. Acest lucru permite victimelor violenței domestice să-și revizuiască stereotipurile cu privire la relațiile de putere dintre sexe și să se familiarizeze cu modele independente și autonome de viață. La nivelul structurilor de intervenție dominate de forță de muncă masculină (cum este poliția) este important să se constituie echipe de intervenție mixte unde să fie prezent și personal feminin. Acest lucru este considerat ca extrem de important în condițiile în care o femeie victimă a violenței domestice este mult mai probabil să aibă încredere în sprijinul acordat de o femeie polițist comparativ cu un polițist bărbat. Unele țări au adoptat acest principiu prin crearea de structuri de intervenție cu personal mixt, dar și prin introducerea prevederii ca o femeie victimă a violenței domestice să fie interogată de o femeie polițist.

■ **Promovarea drepturilor femeilor victime ale violenței domestice.** Serviciile destinate femeilor victime ale violenței domestice trebuie să realizeze intervenții de caz, dar să susțină și modificări sistemice care să permită dezvoltarea cantitativă și calitativă a acestor servicii. Promovarea acestei cauze sociale este una ce necesită un efort susținut pentru că recunoașterea violenței domestice ca problemă socială trebuie să depășească tendința de tolerare a violenței de cuplu și sacralitatea familiei ca adăpost pentru abuzuri. Condamnarea publică fermă a violenței indiferent dacă se manifestă în familie sau în afara ei este o atitudine necesară pentru promovarea acestei cauze sociale. Violența domestică este o problemă socială, cu rădăcini adânci, ce are atât implicații sociale, cât și politice sau religioase. De aceea, o condamnare fermă din partea mai multor organizații este necesară.

III. COMBATEREA VIOLENȚEI DOMESTICE ÎN SPANIA

Spania reprezintă un exemplu aparte în ceea ce privește recunoașterea la nivel politic a fenomenului violenței domestice și dezvoltarea de strategii de combatere a acestuia. Spania se remarcă printr-o serie de modificări legislative și construcții instituționale ce au susținut combaterea violenței domestice.

De precizat că Spania nu s-a limitat la domeniul larg al violenței domestice care nu face deosebirea de gen dintre victimă și agresor ci a adoptat o abordare specifică ce pune în prim plan violența împotriva femeilor.

Observatorul împotriva Violenței Domestice și de Gen

La nivelul construcțiilor instituționale Spania se remarcă prin crearea unei institutii special dedicate combaterii violenței împotriva femeilor: Observatorul împotriva Violentei Domestice și de Gen. Este o instituție creată în anul 2002, a cărui finalitate principală constă în abordarea și tratarea acestor forme de violență de către Administrația Justiției. La momentul actual, Observatorul este parte integrantă din Consiliul General al Puterii Judiciare, Ministerul Justiției, Ministerul Egalității, Procuratura Generală a Statului, Comunitățile Autonome cu puteri transferate în Justiție și Consiliul General al Avocaților din Spania.

Observatorul împotriva Violenței Domestice și de Gen este un instrument de analiză și acțiune care, în cadrul Administrației Justiției, promovează inițiative și măsuri adresate eradicării problemei sociale provocata de violența domestică și de gen.

Acordul de constituire a Observatorului a fost semnat în data de 26 septembrie 2002. La momentul actual din acesta fac parte următoarele instituții: Consiliul General al Puterii Judiciare (**CGPJ**), care are rolul de Președinte al acestuia, Ministerul Justiției, Ministerul Egalității, Procuratura Generală a Statului, Comunitățile Autonome cu puteri transferate în Justiție, prin schimburi anuale rotative, și Consiliul General al Avocaților din Spania.

Printre **obiectivele** ce au justificat constituirea Observatorului, subliniem următoarele:

- Creșterea eficienței intervențiilor în domeniul Administrației Justiției, în vederea eradicării acestor forme de violență.
- Îmbunătățirea acordonării între instituțiile implicate în dezvoltarea de protocoale de acțiune.
- Realizarea de studii și analize a hotărârilor judecătorești, propuneri de îmbunătățire a reformelor legislative.
- Monitorizarea statistică a fenomenului la nivel judiciar.
- Proiectarea și implementarea unui plan de formare specializată a membrilor sistemului judiciar și al taxelor, precum și a altor categorii de personal care lucrează pentru Administrația Justiției.

Utilitatea **Observatorului** este legată de **obiectivele** stabilite în documentul fondator:

- Colectează și analizează datele obținute din statisticile judiciare, cum ar fi numărul de plângeri, ordine de protecție, hotărâri, victime...
- Promovează analize, studii și cercetări privind răspunsul judiciar.
- Elaborează concluzii și recomandări cu privire la evoluția violenței domestice.
- Oferă premii anuale de recunoaștere a persoanelor, instituțiilor sau asociațiilor ce au acționat în mod proeminent în eradicarea violenței în familie și de gen.

Și, mai ales, este un instrument destinat îmbunătățirii coordonării instituțiilor care sunt parte integrantă din acesta și abordării diferitelor inițiative propuse pentru a eradică violența domestică și de gen, la nivelul Administrației Justiției.

De-a lungul timpului această structură a jucat un rol important în îmbunătățirea cadrului legal pentru combaterea violenței împotriva femeilor aducând o serie de modificări atât în ceea ce privește înregistrarea și documentarea cazurilor cât și la nivelul modului de judecată a acestora de către instanțe.

Monitorizarea, înregistrarea și raportarea statistică a cazurilor de violență domestică

Sistemul de înregistrări din Spania este unul dintre cele mai elaborate, furnizând informații suficiente de detaliate, cum ar fi: vârsta, sex și naționalitatea victimei, sexul agresorului, tipul de relație dintre cei doi, identitatea persoanei care depune plângerea și locul săvârșirii infracțiunii.

Acesta din urmă este de mare importanță pentru a califica tipul de violență și pentru a analiza definirea condițiilor și contextelor de risc. Datele sunt colectate de către Ministerul de Interne, care elaborează statistici naționale, regionale și locale, cu o periodicitate lunară.

De fapt, în anul 2002 a fost planificată lansarea unui nou modul statistic, acesta fiind destinat extinderii informațiilor colectate în legătură cu violența în familie, de la actuali sau foști parteneri.

Analiza și judecarea cazurilor de violență domestică

Spania este una dintre puținele țări care a decis crearea de instanțe specializate de judecată care să analizeze cazurile de violență domestică.

Instanțele de judecată specializate au intrat în funcțiune la data de 29 iunie 2005, în conformitate cu prevederile Legii organice 1/2004 din 28 decembrie privind Măsurile de Protecție Completă împotriva Violenței de gen.

Instanțele de judecată sunt judecătorii însărcinate cu anchetarea delictelor provocate de violența în familie. Mai mult decât atât, se ocupă de urmărirea penală și condamnarea acuzațiilor de abateri și, în cele din urmă, dictează condamnarea pentru infracțiuni care sunt prelucrate prin proces rapid atunci când există un acord între părți.

Astfel, începând cu anul 2005 și până la sfârșitul anului 2012 s-au emis 108.123 condamnări (78,7% din totalul sentințelor) pentru infracțiuni și contravenții legate de violența în familie. Aceste date sunt prezentate în bilanțul realizat de Observator referitor la cei șapte ani de la crearea acestor organisme.

Infracțiunile rezultate în cazul în care nu există conformitate, dar și cele mai grave, sunt judecate apoi în instanțele penale (în cazul în care pedeapsa nu depășește cinci ani de închisoare) sau de către instanțele provinciale (în cazul în care pedeapsa depășește cinci ani în închisoare).

În prezent, există 106 de Curți de judecată specializate în violența împotriva femeilor în întreaga Spanie, în timp ce în 2005 numărul acestora era de 17. Mai mult, există 355 de judecătorii compatibile. Atât managementul acestor instanțe beneficiază de formare de specialitate, cât și personalul judecătorilor penale și instanțelor provinciale.

Servicii telefonice de furnizare de informații și consiliere juridică pentru prevenirea violenței în familie

Asemenea altor țări, în Spania există un număr unic de urgență destinat victimelor violenței domestice. Ministerul Sănătății, Serviciilor Sociale și al Egalității, prin intermediul Oficiului Guvernului pentru violența de gen, furnizează un serviciu telefonic de informații și consultanță juridică cu privire la violența de gen prin apelarea prescurtată a numărului de telefon 016.

Servicii oferite:

- Servicii gratuite acordate de personal calificat
- Funcționare 24 ore/zi, 365 de zile/ an
- Preluare apeluri provenite din întreaga țară
- Derivarea apelurilor de urgență la 112
- Coordonarea cu serviciile similare din Comunitățile autonome
- Informații oferite atât femeilor victime ale violenței în familie, cât și cunoscuților acestora, cu privire la cum trebuie să acționeze în caz de abuz
- Informații referitoare la resursele și drepturile victimelor în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, serviciile sociale, ajutoare economice, resurse informaționale, asistență și adăpost pentru victimele acestui tip de violență
- Consultanță juridică
- Servicii acordate în 51 de limbi
- Derivarea apelurilor efectuate de către minori la numărul de telefon pentru copii și adolescenți ANAR: 900202010
- Derivarea apelurilor referitoare la traficul de femei și fete în vederea exploatații sexuale, către Ministerul de Interne: 900105090.

De la lansarea serviciului, din data de 03 septembrie 2007, au fost preluate 353.392 apeluri legate de violența domestică, în ceea ce privește serviciul telefonic de informare și consultanță juridică privind violența în familie (denumit în continuare 016).

În 2012, au fost preluate 55.810 de apeluri, cu 21% mai puțin decât în anul 2011 (70.670), și cu 25,5% mai puțin decât în 2008 (74.949), primul an complet de funcționare a serviciului.

În perioada 3 septembrie 2007 - 31 decembrie 2012 s-au primit apeluri din toate comunitățile autonome și din toate provinciile. Distribuția apelurilor către comunitățile autonome, pe parcursul perioadei 2007-2012, a fost foarte stabilă.

Potrivit analizei apelurilor facute de femei la numărul de urgență 016 în anul 2008, 55.113 au specificat naționalitatea lor:

78,2% (43.082) au spus că sunt spaniole și 21,8% (12.031) de naționalitate străină. S-a indicat și naționalitatea a unui număr de 40.672 de agresori, dintre care 79,9% (32.515) au fost spanioli și

20,1% (8.157) au fost străini. Procentul de persoane de naționalitate spaniolă, atât al victimelor, cât și al agresorilor, a crescut din 2008.

În 2012, 54,2% dintre femeile străine care au apelat 016, proveneau din Ecuador, Columbia, România, Bolivia, Brazilia și Peru. În 2011 acest procent a fost de 56,8%.

Utilizatoarele serviciului telefonic de îngrijire și protecție pentru victimele violenței în familie (ATENPRO) decembrie 2005 – decembrie 2012

Serviciul telefonic de atenție și protecție a victimelor violenței domestice (ATENPRO) este un mod de serviciu, contând pe tehnologia potrivită, ce oferă atenție imediată victimelor violenței de gen în funcție de specificul faptelor, 24 de ore pe zi, 365 de zile pe an și în orice loc în care acestea se găesc.

Serviciul se bazează pe utilizarea tehnologiilor de comunicare și telefonie mobilă. Dă posibilitatea femeilor victime ale violenței în familie să contacteze oricând un personal special pregătit pentru a răspunde în mod adecvat la nevoile lor. În plus, în fața situațiilor de urgență, personalul Centrului este pregătit să dea un răspuns adecvat, fie victimei sau prin mobilizarea resurselor umane și materiale necesare în funcție de situație.

Pentru a gestiona serviciul, Ministerul Sănătății, Serviciilor Sociale și Egalității, în calitate de proprietar al acestuia, semnează anual un acord de cooperare cu Federația spaniolă a Municipalităților și Provinciilor.

La data de 31 decembrie 2012, numărul de femei care utilizau acest serviciu telefonic de atenție și protecție pentru victimele violenței de gen s-a ridicat la 9.405, cu 5,4% mai puțin decât valoarea înregistrată la sfârșitul anului 2011 (9.939).

Cu un total de 1.725 de utilizatori înregistrați la sfârșitul anului 2012, Andaluzia a fost regiunea cu cel mai mare număr de femei utilizatoare a serviciului, urmată de Catalonia, Valencia (care în 2011 a condus lista) și Madrid.

De la lansarea serviciului telefonic de protecție pentru victimele violenței de gen și până la sfârșitul anului 2012, acesta a fost folosit de un număr total de 44.776 de femei.

În 8.817 dintre cazuri există date cu privire la naționalitatea femeilor care erau utilizatoare ale serviciului la data de 31 decembrie 2012. Dintre acestea, 85,3% erau spaniole și 13,7% de naționalitate străină. Se cunoaște și naționalitatea presupușilor agresori dintr-un număr de 4.094 de înregistrări. Dintre aceștia, 83% erau spanioli și 17% de naționalitate străină. Cele mai multe naționalități, după țara de origine a femeilor imigrante care au fost înregistrate în serviciul ATENPRO la data de 31 decembrie 2012, erau: marocană, română, columbiană și ecuadoriană, la fel ca în 2011.

IV. STRATEGII DE COMBATERE A VIOLENȚEI DOMESTICE – SINTEZĂ

Trecerea în revistă a bunelor practici din secțiunile anterioare permite identificarea a cinci direcții majore de intervenție în domeniul violenței domestice. Acestea se regăsesc, în forme diferite, în aproape toate țările UE după cum urmează:

- 1. Prevenție și conștientizare – activități de informare și conștientizare la nivelul victimelor, agresorilor și decidenților cu rol în susținerea intervențiilor în domeniul violenței domestice*
- 2. Servicii pentru victime – dezvoltarea calitativă și cantitativă a acestora*
- 3. Servicii pentru abuzatori - dezvoltarea calitativă și cantitativă*
- 4. Formarea profesională a personalului implicat în furnizarea de servicii*
- 5. Îmbunătățirea cadrului instituțional (modificări la nivel normativ care să permită dezvoltarea unui cadru instituțional adecvat pentru combaterea eficientă a violenței domestice).*

1. Activități de prevenție și conștientizare

Scop: creșterea gradului de conștientizare cu privire la fenomenul violenței domestice (gravitate, inacceptabilitate și structuri de suport)

Grup țintă

- Parteneri sociali – instituții cu rol în realizarea de intervenții în domeniul violenței domestice: administrație publică locală, ONG-uri, biserică, structuri de învățământ, mass media
- Victime declarate
- Victime nedeclarate
- Victime potențiale
- Agresori declarați
- Agresori nedeclarați
- Agresori potențiali

2. Dezvoltarea structurilor de suport pentru victimele violenței domestice

Scop: crearea unei rețele de structuri de suport care să asigure acces facil și permanent pentru femeile victime ale violenței domestice la servicii de specialitate

- Centre de informare și consiliere pentru victimele violenței domestice (min 1 la 50.000 locuitori)
- Centre de adăpost pentru victimele violenței domestice (min 1 la 100.000 locuitori)
- Crearea de servicii specializate de intervenții de urgență (Emergency support services)
- Inițierea help-line

3. Dezvoltarea serviciilor destinate abuzatorilor

Scop: resocializarea abuzatorilor pentru minimalizarea comportamentelor violente în viitor.

Crearea și acreditarea de servicii de consiliere și reorientare atitudinal-comportamentală și integrarea lor în serviciile de probațiune.

4. Formarea profesională a personalului implicat în furnizarea de servicii

Scop: creșterea eficienței intervențiilor prin îmbunătățirea competențelor personalului implicat în furnizarea de servicii pentru victimele violenței domestice.

Activitățile de formare sunt adresabile unei categorii largi de persoane după cum urmează:

- Angajați din structuri ce lucrează direct cu victime ale violenței domestice
- Angajați din poliție
- Personal din instanțele de judecată
- Angajați din departamentele de asistență socială la nivel local (birouri publice de asistență socială)
- Angajați ai partenerilor sociali (ex. biserică, administrație publică locală, mass media)

5. Îmbunătățirea cadrului instituțional

Scop: crearea cadrului legal și instituțional pentru susținerea eforturilor de combatere a violenței domestice.

Măsurile posibile:

- a. Crearea de structuri de intervenție specializată în cadrul departamentelor de poliție la nivel local
- b. Înființarea de instanțe de judecată specializate
- c. Modificarea legislației în ceea ce privește:
 - Clasificarea, înregistrarea și raportarea actelor de violență domestică
 - Organizarea și funcționarea serviciilor destinate victimelor și abuzatorilor
 - Standarde de calitate în acord cu cerințele UE
 - Finanțarea serviciilor la nivel local/regional
 - Regimul penalităților (amenzi, arest preventiv, servicii de probațiune, muncă în folosul comunității, etc)
 - etc.

Toate aceste direcții de intervenție sunt cuprinse în recomandările europene adresate ferm tuturor statelor membre. Adoptarea unor astfel de recomandări în domeniul violenței asupra femeilor și fetelor reprezintă o subliniere a voinței politice europene de a trata subiectul drepturilor femeilor ca unul prioritar. Prin centrarea atenției asupra violenței împotriva femeilor UE își propune să joace un rol activ în combaterea uneia din cele mai răspândite forme de violare a drepturilor omului din societatea contemporană. Această orientare europeană devine o recomandare fermă de implementat la nivelul fiecărei țări membre și la nivelul fiecărei administrații publice locale.

V. BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- EIGE – European Institute for Gender Equality – <http://eige.europa.eu>
- WAVE – Women Against Violence Europe – www.wave-network.org
- From good interventions to good cooperation – manual privind combaterea violenței domestice – WAVE 2012
- Social worker,s Practice Guide to Domestic Violence - Washington State Department of Social and Health Services 2010
- Review of the Implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States
- Violence against Women – Victim Support - European Institute for Gender Equality 2012
- The Impacts of Domestic Violence on Workers and the Workplace - Margaret Michelle Rayner-Thomas, The University of Auckland, 2013
- “Good practices in combating and eliminating violence against women” - United Nations Division for the Advancement of Women 2005
- Combating Violence Against Women, and the Provision of Support Services for Victims of Domestic Violence – EU Council 2012
- EU 2010-2015 Plan of Action for Gender Equality and Women’s Empowerment.
- Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime.
- Directive 2011/99/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the European protection order (in criminal matters) (OJ L 338, 21.12.2011, p. 2).
- Directive 2011/93/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography,
- Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims (OJ L 101, 15.4.2011, p. 1).
- Raport continand recomandarile Comisiei Europene pentru lupta impotriva violentei exercitate asupra femeilor, 31.01.2014, 2013/2014, Comisia Drepturilor Femeii si a Egalitatii de Gen, vorbitor Antonya Parvanova.
- Raport “Accesul la Justitie al victimelor violentei de gen. Spania”, autor Inmaculada Montalbán Huertas, Senior judecător, membru al Consiliului General al Puterii Judiciare și Președinte al Observatorului impotriva violentei domestice si de gen, 2013.
- Raport “Observatorul informeaza: Bilantul de 7 ani de la crearea instantelor privind violenta impotriva femeilor “, Madrid, 21 noiembrie 2012.
- Ghid de bune practici pentru a ameliora efectele violentei domestice contra femeilor in vederea eradicarii acesteia, 2002, Presedintia Uniunii Europene, Madrid.

Beneficiar:

ASOCIAȚIA PENTRU DEZVOLTARE DURABILĂ SLATINA

Adresa: Aleea Independenței nr. 1, Birou 59,
Slatina, Județul Olt, România
Telefon/Fax: 0249.416.345
Website: www.adds.ro

Website proiect: www.femintegra.ro
E-mail: info@femintegra.ro

Parteneri:

SERVICIUL PUBLIC
DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ
CURTEA DE ARGEȘ

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013

Proiect: FEMINTEGRA - Integrarea profesională, socială și personală a femeilor dezavantajate prin inserția pe piața muncii

Contract: POSDRU/144/6.3/S/128158

Editor: ADDS

Data publicării: iunie 2015

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României